

ДИПЛОМАТИЧНА СЛУЖБА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК

Стаття присвячена дослідженню основних передумов та особливостей становлення й розвитку дипломатичної служби Європейського Союзу. Авторами приділена увага висвітленню статусу, компетенції та порядку направлення перших представництв Європейських Співтовариств закордоном, зокрема делегацій Європейської Комісії. Проаналізовано зміни, які були внесені Маастрихтським, Амстердамським та Лісабонським договорами з питань здійснення зовнішньої політики. Досліджено статус Європейської служби з питань зовнішньої діяльності та її функціонування в умовах сьогодення.

Ключові слова: дипломатична служба, делегація, представництво, дипломатія ЄС, правовий статус.

Постановка проблеми. Становлення Європейського Союзу (далі – ЄС) як наднаціонального інтеграційного об'єднання завжди характеризувалося динамічністю. Безперечно, утворюючи у 1951 р. Європейське співтовариство вугілля та сталі (далі – ЄСВС), а згодом у 1957 р. – Європейське економічне співтовариство (ЄЕС), держави-засновниці й передбачити не могли до яких масштабів буде розгорнута їх діяльність. Адже зараз ЄС взаємодіє з усім світом та представляє інтереси та цінності європейської спільноти далеко за межами одного континенту. Проведення такої діяльності передбачає наявність ефективних інституцій для її здійснення, якими на сьогодні є Європейська служба із зовнішньої діяльності та представництва ЄС.

Формування структури дипломатичної служби ЄС відбулося не одномоментно, а фактично охопило проміжок часу майже в 60 років і продовжує розвиватися й до сьогодні. Створення внаслідок цього процесу так званої «наднаціональної дипломатії», що впливає з правової природи ЄС як наднаціонального утворення, суттєво відрізняється від класичних проявів дипломатії, що обумовлює актуальність дослідження виникнення й розвитку дипломатичної служби ЄС.

Крім того, розуміння процесу формування та особливостей функціонування дипломатії ЄС, як зо-

внішнього вияву загальноєвропейської дипломатії, є цікавим для вітчизняних дослідників права ЄС з огляду на проєвропейські прагнення України, які виявляються, зокрема, у реалізації політики європейської інтеграції.

Метою цієї статті є дослідження основних передумов та особливостей становлення й розвитку дипломатичної служби ЄС та її функціонування в умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями окремих аспектів даної тематики займалися такі вітчизняні науковці, як Ф. Барановський, М. Гнатюк, О. Грінченко, О. Гладенко, М. Ентін, О. Опанасюк-Радлінська, Є. Рябоштан, Д. Ткаченко, О. Турченко, Я. Сергієнко, В. Стрельцова, Г. Утко, О. Фісун, В. Ціватий, В. Шамраєва, О. Шаповалова тощо.

Виклад основного матеріалу. Становлення спільної європейської зовнішньої політики простежується ще від початку європейської інтеграції. Створення ЄСВС, що було закріплено Паризьким договором, мало на меті не тільки об'єднання європейських ресурсів, а повинно було запобігти черговій війні в Європі. Тому в травні 1952 р. країни «європейської шістки» підписали договір про заснування Європейського оборонного співтовариства (ЄОО) [1].

Так, ЄСВС, ЄОС і створені пізніше Європейське економічне співтовариство та Європейське співтовариство атомної енергії (Євроатом), мали на меті координацію економічної політики, створення спільного ринку та гарантій безпеки країн Західної Європи. Вирішення цих питань знаходилося у сфері зовнішньополітичної діяльності Німеччини, Франції, Італії, Нідерландів, Бельгії та Люксембургу як держав-засновниць. Уже в преамбулі Паризького договору було зазначено, що держави засновники «впевнені в тому, що внесок організованої й життєдіяльної Європи в розвиток цивілізації є невіддільним від підтримки мирних відносин» [2]. Дану функцію у площині міжнародних зносин від імені держав виконують їх дипломатичні представництва. Але створення Європейського Співтовариства викликало необхідність створення наднаціонального інтеграційного об'єднання, яке стало суб'єктом міжнародного права та поставило питання щодо об'єднання зусиль держав-членів у сфері зовнішньої політики через інститут дипломатичного представництва. Це відкривало для новоствореного об'єднання і його членів більше можливостей. У 1952 р. зеленим світлом для цього стало дипломатичне визнання ЄСВС з боку США [3, с. 60].

Початком загальноєвропейського представництва та налагодження зовнішніх зв'язків можна визначити відкриття в 1954 р. інформаційного бюро ЄСВС у Вашингтоні, яке в 1972 р. було реорганізовано в акредитовану при Державному департаменті США місію Європейської Комісії (далі – Комісія), що стала першим представництвом Співтовариств у США. Незабаром у 1956 р. при ЄСВС було акредитовано американського представника Девіда Брюса. Крім того, ЄСВС у 1956 р. відкрило першу дипломатичну місію в Лондоні, а для налагодження співробітництва з країнами Латинської Америки було відкрито офіс зв'язку («liaison office») в Сантьяго де Чилі. Як зазначають науковці, за функціоналом вони були подібні до дипломатичних органів інших міжнародних організацій [3, с. 60].

Як відомо, протягом тривалого часу політичні питання, у тому числі зовнішня та безпекова політика, належали до виняткової компетенції держав-членів. Це обумовлювалось тим, що реалізація політики в даних сферах є прямим виявом суверенітету держави. Як наслідок, у передачі зовнішніх справ до компетенції Співтовариств національні уряди вбачали загрозу державному суверенітету. У 1950–1960-х роках Франція висловлювала на користь передачі зовнішньополітичних питань на наднаціональний рівень, тобто до компетенції Співтовариств. Однак, ця ініціатива не отримала підтримку з боку інших держав-членів. В результаті утворені інформаційні

бюро, а в подальшому – й інші подібні структури носили суто репрезентативний характер і не здійснювали ті функції та повноваження, які б дозволили визнавати їх дипломатичними органами.

Потреба у створенні закордонних органів зовнішніх зносин виникла після створення у 1957 р. ЄЕС. Це було обумовлено необхідністю налагодження взаємодії із закордонними територіями та колоніями держав-членів Співтовариства. Римський договір передбачав проект п'ятирічного розвитку європейської дипломатії, для реалізації якого був створений Європейський фонд розвитку (FEDOM за французькою аббревіатурою), який став попередником Європейського фонду розвитку й знаходився під управлінням Комісії. Поява такої структури обумовила створення її представництв закордоном та у колоніях держав-членів у вигляді делегацій, яких станом на 1963 р. налічувалось вісімнадцять, а під кінець 1960-х років – вже сорок одна. Керівництво утвореними представництвами здійснював генеральний директорат Комісії (Directorate General VIII), який займався й управлінням FEDOM. Інституцією, уповноваженою визначати зовнішню політику, стала Рада Міністрів (далі – Рада) [3, с. 52, 61].

У доктрині дипломатичного права під делегацією розуміють тимчасовий закордонний орган зовнішніх зносин держави, створений для виконання певних, здебільшого чітко визначених завдань під час роботи міжнародної конференції, який припиняє діяльність після завершення своєї місії. Дане визначення стосується й делегацій, які направляються на період роботи органу міжнародної організації. У контексті дослідження статусу делегацій Комісії варто звернути увагу на їх відмежування від спеціальних місій. Так, і делегації, і спеціальні місії мають представницький та тимчасовий характер, а також конкретно-цільовий зміст завдань, які ними виконуються. Проте спеціальна місія діє у сфері двосторонньої дипломатії, тоді як делегації – у багатосторонній дипломатії. Крім того, спеціальні місії підлягають обов'язковій акредитації в приймаючій державі, а делегації – ні [5, с. 239]. Отже, на перших етапах представництво Співтовариств закордоном здійснювалось органами зовнішніх зносин Комісії, які мали статус делегацій.

У 1964 р. Комісією була створена Європейська агенція співробітництва, яка була підзвітна Колегії вищих посадових осіб Комісії й фінансувалася з її бюджету. Її завданням було управління закордонними представництвами в асоційованих країнах Африки, Латинської Америки, Азії, Карибського та Тихоокеанського регіону, а також формування на контрактній основі кадрового складу та управління главами відповідних місій. З 1965 р. Європейська агенція

у вказаних країнах відкрила двадцять один офіс для надання допомоги в межах FEDOM [3, с. 52, 63]. Вказані закордонні делегації Комісії за змістом своєї діяльності ще не могли бути віднесені до дипломатичних представництв, адже мали обмежений мандат на реалізацію програм ЄЕС у відповідних регіонах [3, с. 63]. На даному етапі зміст діяльності ЄЕС передбачав розширення предмета відання представництв та віднесення до їх компетенції питань торгівлі.

Першими представництвами, які не обмежували свою діяльність лише питаннями торгівлі, стали представництво при Організації економічного співробітництва та розвитку в Парижі та при Генеральній угоді з тарифів і торгівлі (ГАТТ) в Женеві [3, с. 62]. Протягом 1960 – 1961 років було відкрито представництва Комісії при Організації економічного співробітництва та розвитку та при ЮНЕСКО в Парижі, у 1964 р. – при Офісі преси та інформації трьох Комісій при ООН у Нью-Йорку та Женеві [6, с. 37]. Слід зазначити, що в цілому політика Співтовариств щодо утворення закордонних представництв не носила плановий характер, а була здебільшого спонтанною. У цих умовах набуло актуальності питання щодо започаткування окремого зовнішньополітичного представництва Співтовариств, яке б отримало чітке інституційне оформлення.

Ще виразніше зовнішньополітична діяльність стала формуватися у зв'язку із запровадженням міністрами закордонних справ після зустрічі в Гаазі 1-2 грудня 1969 р. Європейської політичної співпраці (European Political Cooperation) [7, с. 83]. За форматом це був суто консультативний форум міністрів закордонних справ держав-членів ЄЕС, що проводився двічі на рік. Первісно в рамках даної співпраці не вироблялося жодних інструментів для регулювання зовнішньополітичної діяльності. Натомість міністри намагались виробити спільні позиції щодо нагальних питань, що свідчило про зростання ролі зовнішньополітичної сфери діяльності Співтовариства.

Першою установою, на яку було покладено розробку проектів спільного реагування на події міжнародного життя, став так званий «комітет Давін'йона» – комітет Директорів політичних департаментів міністерств внутрішніх справ держав-членів ЄЕС, керівництво яким здійснювалось представником Бельгії Етьеном Давін'йоном. «Люксембурзька доповідь» (1970 р.), схвалена даним комітетом, містила положення про створення механізму регулярних міжурядових консультацій й постійного обміну інформацією з питань зовнішньої політики. У 1973 р. було висунуто пропозицію застосовувати принцип обов'язковості попередніх консультацій держав-чле-

нів ЄЕС щодо ухвалення принципових зовнішньополітичних рішень, крім військово-політичних питань [7, с. 83]. Цей принцип згодом отримав своє закріплення в Єдиному європейському акті (1986 р.), частина III якого мала назву «Положення про Європейську співпрацю у сфері зовнішньої політики», а стаття 30 зазначає: «Високі Договірні Сторони, будучи учасниками Європейських Співтовариств, прагнуть спільно формулювати й здійснювати європейську зовнішню політику. Зобов'язуються інформувати й консультувати один одного з будь-якого питання зовнішньої політики, що представляє загальний інтерес, з метою домогтися, щоб їхній спільний вплив забезпечувався найбільш ефективно шляхом координації, зближення їхніх позицій та здійснення спільних дій. Взаємні консультації передують прийняттю Високими Договірними Сторонами їхньої остаточної позиції» [6]. Тобто наприкінці ХХ ст. простежується прагнення держав-членів сформувати спільну європейську зовнішню політику. Проте за наявності доволі розвиненої системи делегацій, місій та представництв Комісії, усталеної позиції щодо інституціоналізації органу чи структури органів, до компетенції яких увійшла б реалізація зовнішньої політики ЄС, висловлено не було. Це й не дивно, адже чинні на той час установчі договори не регламентували питання активного чи пасивного права посольства – права приймання чи відрядження посольств та місій [6, с. 36].

Таким чином, перед Співтовариствами постало нове завдання – оформлення в єдину систему наявних представництв Комісії та визначення їх правового статусу, оскільки, як вже було зазначено, сфера діяльності делегацій була значно вужчою за компетенцію традиційних дипломатичних представництв. Проте внаслідок розширення своєї мережі після підписання Ломейських конвенцій (1975, 1980, 1985 років) та серії протоколів протягом 1975–1977 років з країнами Півдня й Сходу Середземномор'я виникла необхідність чітко окреслити функції, механізм прийняття рішень та визначити питання дипломатичного захисту. У 1982 р. Комісія у доповіді підкреслила, що має власне ядро майбутньої дипломатичної служби, оскільки її зовнішні делегації виконують роботу, подібну до тієї, що здійснюють посольства держав-членів [4, с. 53]. Розв'язання даного питання почалось зі створення «Додатку Х» до правил внутрішнього трудового розпорядку Комісії, який визначив права й обов'язки співробітників Комісії, що працюють в представництвах [3, с. 62], а також містив положення щодо процедур набору персоналу, його розподілу, «мобільності» та матеріальної винагороди [6, с. 39].

Протягом 1980-х років Комісія доклала зусиль до зміни порядку направлення делегацій. Якщо раніше відкриття здійснювалось за допомогою *accord de siège*, то тепер із країнами перебування почали підписувати угоди про політико-дипломатичний вимір роботи місій, їх статус, тексти яких базувалися на нормах Віденської конвенції про дипломатичні зносини (1961 р.) [4, с. 53]. Внаслідок укладання таких угод багато представництв набули статус повноцінних дипломатичних делегацій, а більшість їх глав отримали ранг посла й вручали вірчі грамоти главам держав за підписом Президента Комісії.

Як зазначає М. Гнатюк, трансформація делегацій з інституцій зовнішньої служби до дипломатичних відбувалася, зокрема, й після краху комуністичних режимів, що призвело до початку переговорів про приєднання до Співтовариств держав Центрально-Східної Європи [3, с. 62]. Це свідчить про те, що делегації сприяли підготовці країн їхнього перебування до приєднання до ЄС.

Ведення переговорів є однією з визначальних функцій будь-якого дипломатичного представництва, нарівні з іншими функціями представництв, дипломатичним захистом тощо. Новостворені дипломатичні представництва стали активно пропагувати ідеї євроінтеграції в країнах перебування у таких сферах, як політичне співробітництво, зовнішньоторговельні відносини (торговий арбітраж), реалізації концепцій розвитку, сприяння візитам на високому рівні, культурне співробітництво тощо [4, с. 54].

На момент укладання Маастрихтського договору про створення Європейського Союзу (1992 р.) налічувалось близько 89 делегацій, що сприяло посиленню впливу ЄС в третіх країнах. Договір про ЄС підтвердив роль представництв Комісії та розкрив механізм їх співробітництва з різними дипломатичними установами з метою забезпечення дотримання й виконання рішень, які визначають позиції та дії ЄС (стаття 20). Саме цим Договором було започатковано спільну зовнішню та безпекову політику (СЗБП) [9], яка замінила механізм Європейської політичної співпраці. Це стало підставою для змін у зовнішньому оформленні структури дипломатичної служби ЄС та порядку її здійснення.

У 1993 р. ЄС приймає рішення про створення нового адміністративного підрозділу Комісії – Генерального директорату із зовнішніх зв'язків, завданням якого було підвищення ефективності й узгодженості у побудові відносин з третіми країнами. Як зазначають В. Шамраєва та Д. Ткаченко, діяльність Генерального директорату послужила важливим етапом на шляху створення в майбутньому єдиного зовнішньополітичного відомства ЄС. Незабаром, у

2000 р., депутатами Європейського парламенту у «звіті Галеоте» була висунута пропозиція щодо створення єдиної загальноєвропейської дипломатії [4, с. 54]. Варто зазначити, що наприкінці 1990-х років представництва Комісії були розташовані вже у 126 державах (66 з яких – держави Африки, Карибського басейну й Тихоокеанського регіону, так звані країни АКТ) [6, с. 39].

Наступною важливою подією на шляху становлення дипломатичної служби ЄС стало набрання чинності Амстердамським договором (1999 р.), який заклав правові підвалини для створення структур СЗБП. Деякі науковці навіть поділяють процес формування дипломатії ЄС на періоди до Амстердамського договору й після нього. У Договорі було передбачено заснування посади Високого представника зі спільної зовнішньої та безпекової політики як «обличчя та голосу» ЄС на міжнародній арені, яка поєднувалася з обов'язками Генерального секретаря Ради [10]. Крім того, у нормах даного Договору було сформульовано нові завдання дипломатичних представництв Комісії, які також брали участь у реалізації СЗБП [3, с. 63].

Амстердамським договором було також запроваджено інститут Спеціальних представників ЄС з СЗБП у третіх країнах. Сучасна редакція Договору про ЄС у статті 33 встановлює, що спеціальні представники призначаються Радою за пропозицією Верховного представника з питань закордонних справ і політики безпеки і здійснюють свої повноваження під його керівництвом та мають мандат щодо розв'язання окремих політичних питань [10]. Вони сприяють Верховному представнику у посиленні європейської присутності на світовій арені, популяризують зовнішню політику ЄС й озвучують його зацікавленість у вирішенні гуманітарних криз [4, с. 56].

У контексті нашого дослідження концептуально важливим є Лісабонський договір. Він передбачає реформування статусу Високого представника, який відтепер є Верховним представником ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки, зосереджує у своєму віданні всі дипломатичні функції і за сумісництвом є Віце-президентом Комісії та головує в Раді з закордонних справ. Верховний представник призначається Європейською Радою за згодою Голови Комісії кваліфікованою більшістю, за такою ж процедурою й припиняються його повноваження. З 1 грудня 2019 р. цю посаду обіймає Ж. Боррель, який до цього обіймав посаду міністра закордонних справ Іспанії [12].

Другим визначальним нововведенням Лісабонського договору в рамках нашого дослідження стало

створення Європейської служби з питань зовнішньої діяльності, керівництво якою здійснює Верховний представник. Це стало дійсно революційним кроком, адже вперше за всю історію дипломатії недержавне об'єднання утворило найголовніший елемент дипломатичної служби – центральний апарат зовнішніх представництв закордоном у Брюсселі. Це стало можливим внаслідок скасування договором трьохсторонньої структури, адже до цього економічна та політична сфери європейської інтеграції становили різні опори ЄС (I і II відповідно) із різними методами прийняття рішень, унеможливаючи таким чином створення єдиної комунітарної дипломатичної служби [6, с. 36, 39]. Новостворена Служба об'єднала структурні підрозділи Європейської Ради й Комісії, стала єдиним механізмом зовнішнього представництва для різних напрямів діяльності ЄС, представляє та реалізовує інтереси Союзу в третіх країнах і міжнародних організаціях [3, с. 64] та підтримує Верховного представника у його діяльності. Дану службу формально створено 1 грудня 2009 року – у день набрання чинності Лісабонським договором, але фактично вона розпочала виконувати свої обов'язки через рік – 1 грудня 2010 року.

Договір про ЄС визначає Службу як допоміжний апарат Верховного Представника [13, с. 195], адже відповідно до статті 27 Служба «допомагає Верховному представнику здійснювати його повноваження відповідно до його мандату, співпрацює з дипломатичними службами держав-членів. До її складу входять посадові особи відповідних департаментів Генерального секретаріату Ради та Комісії, а також посадовці, делеговані з національних дипломатичних служб держав-членів. Структура та функції встановлюються рішенням Ради. Рада діє за пропозицією Верховного представника після проведення консультацій з Європейським Парламентом та після отримання згоди Комісії» [11]. 26 липня 2010 р. Радою було ухвалено базове рішення щодо порядку організації та функціонування Служби, яким визначались основні юридичні рамки, організаційна будова та ключові функції новоствореного органу. Але осо-

бливістю стало те, що рішення не охоплювало всіх умов її функціонування, тому всі інші питання вирішувались безпосередньо в процесі діяльності [13, с. 43–44]. Так, оскільки Верховний представник лише здійснює координацію діяльністю Служби, то безпосереднє управління здійснює виконавчий секретар, який має заступника, що відповідальний за адміністративні питання, та заступника, відповідального за співпрацю з міжнародними делегаціями.

Таким чином, усі представництва Комісії внаслідок створення Служби перейшли в її підпорядкування та стали представництвами (посольствами) ЄС, яких на сьогодні налічується понад 130. Україна також має офіційне представництво ЄС, яке розташоване в м. Києві. Плідна взаємодія України з дипломатичною службою ЄС видається справді необхідною на тлі прагнень нашої держави стати складовою ЄС.

Отже, реформи, введені Лісабонським договором, були направлені перш за все на здійснення ефективнішої та узгодженої діяльності ЄС на міжнародній арені й нарешті розв'язали питання зовнішнього оформлення органу, що займається дипломатичною службою ЄС й успішно виконує свої функції й сьогодні.

Висновки. Сучасна дипломатична служба ЄС є результатом тривалого процесу формалізації та інституційного оформлення сукупності органів зовнішньополітичної діяльності ЄС. Розвиненість системи представництва ЄС свідчить про те, що поширення його репрезентативної діяльності набуло глобального характеру, а також про динамічну трансформацію змісту його цілей: від суто спільного ринку європейських держав до налагодження взаємодії з навколишнім світом з метою здійснення своєї зовнішньої політики. Проте, з огляду на наявну й стрімку динаміку розвитку та еволюції ЄС, відкритим залишається питання, чи є Європейська служба із зовнішньої діяльності кінцевим варіантом зовнішнього оформлення дипломатичної служби ЄС, або ж це стане ще одним етапом у процесі формування інституцій всеєвропейської дипломатії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яковюк І. В., Орловський Р. Р. Європейське оборонне співтовариство: витоки становлення інтеграції в оборонній сфері. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 139. С. 264–277. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.139.115332>.
2. Договор об учреждении Европейского объединения угля и стали от 18 апреля 1951 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_026.
3. Гнатюк М. М. Становлення дипломатичної служби Європейського Союзу: делегації Європейської комісії. *Магістеріум. Політичні студії*. 2012. № 46. С. 60–64.

4. Шамраєва В. М., Ткаченко Д. Ю. Еволюція дипломатичної служби Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 4. С. 51–57.
5. Репецький В. М. Дипломатичне і консульське право: підручник. Львів, 2002. 352 с.
6. Утко Г. М. Історичний контекст процесу становлення дипломатичної служби Європейського Союзу. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2012. Т. 20, Вип. 22(3). С. 35–42.
7. Гладенко О. М. Європейська політична співпраця як прообраз спільної зовнішньої політики і політики безпеки Європейського Союзу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. №34. С. 81–86.
8. Єдиний європейський акт: угода від 17.02.1986. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_028.
9. Договір о Европейском Союзе (Маастрихт, 7 февраля 1992 года). URL: <https://base.garant.ru/2566557/bf40bacc0be71028d706c2a6e9cd320/>.
10. Амстердамський договір 1997. URL: https://vue.gov.ua/Амстердамський_договір_1997.
11. Договір про Європейський Союз: консолідована версія. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2010. С 83/1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/40/f450346n12.pdf>.
12. The Commissioners, the European Commission's political leadership. URL: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024_en.
13. Рябоштан Є. В. Спільна зовнішня та безпекова політика Європейського Союзу після Лісабонської угоди. Політико-інституційний аспект. Проблеми міжнародних відносин. 2012. № 4. С. 188–199.
14. Ціватий В., Шаповалова О. Дипломатія та європейська служба зовнішньої діяльності (ЄСЗД): політико-інституційний аспект. *Зовнішні справи*. 2013. № 3. С. 42–45.

REFERENCES

1. Yakovyuk, I.V., Orlovsky, R.R. (2017). European defense community: the origins of integration in the defense sphere. *Problemy zakonnosti – Problems of legality, issue 139*, 264–277. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.139.115332> [in Ukrainian].
2. Treaty establishing the European Coal and Steel Community of April 18, 1951 (as amended on July 23, 2002). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_026 [in English].
3. Hnatyuk, M.M. (2012). Formation of the diplomatic service of the European Union: the delegation of the European Commission. *Mahisterium. Politychni studii – Magisterium. Political studies*, 46, 60–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_p_2012_46_15 [in Ukrainian].
4. Shamraeva, V.M., Tkachenko, D.Y. (2018). Evolution of the diplomatic service of the European Union. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 4, 51–57 [in Ukrainian].
5. Repetsky, V.M. (2002). Diplomatic and consular law. Lviv [in Ukrainian].
6. Utco, G.M. (2012). Historical context of the process of formation of the diplomatic service of the European Union. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu – Bulletin of Dnipropetrovsk University*, vol. 20, issue 22 (3), 35–42 [in Ukrainian].
7. Gladenko, O.M. (2007). European political cooperation as a prototype of the common foreign and security policy of the European Union. *Aktualni problemy derzhavy i prava – Current issues of state and law*, 34, 81–86 [in Ukrainian].
8. Single European Act: Agreement of 17.02.1986. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_028 [in English].
9. Treaty on European Union (Maastricht, 7 February 1992). URL: <https://base.garant.ru/2566557/bf40bacc0be71028d706c2a6e9cd320/> [in English].
10. Amsterdam Treaty 1997. URL: https://vue.gov.ua/Amsterdam_agreement_1997 [in English].
11. Treaty on European Union: consolidated version. (2010). *Ofitsiyni visnyk Yevropeiskoho Soiuzu – Official Journal of the European Union*, 83/1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/40/f450346n12.pdf> [in English].
12. The Commissioners, the European Commission's political leadership. URL: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024_en [in English].
13. Ryaboshtan, E.V. (2012). Common foreign and security policy of the European Union after the Lisbon Treaty. Political and institutional aspect. *Problems of International Relations – Problems of international relations*, 4, 188–199 [in Ukrainian].
14. Tsivaty, V., Shapovalova, O. (2013). Diplomacy and the European External Action Service (EEAS): political and institutional aspect. *External affairs – Foreign affairs*, 3, 42–45 [in Ukrainian].

ОКЛАДНАЯ МАРИНА

кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры права
Европейского Союза Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ЯКОВЮК ИВАН

доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедры права Европейского Союза
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ДЯДИК ВИКТОРИЯ

студентка 4 курса международно-правового факультета
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ДИПЛОМАТИЧЕСКАЯ СЛУЖБА ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА: СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ

Статья посвящена исследованию основных предпосылок и особенностей становления и развития дипломатической службы Европейского Союза. Авторами раскрыт статус, компетенция и порядок направления первых представительств Сообществ за границей, в частности, делегаций Европейской Комиссии. Проанализированы изменения, внесенные Маастрихтским, Амстердамским и Лиссабонским договорами по осуществлению внешней политики. Исследован статус Европейской службы по вопросам внешне-политической деятельности и ее функционирование в современных условиях.

Ключевые слова: дипломатическая служба, делегация, представительство, дипломатия ЕС, правовой статус.

OKLADNAYA MARINA

PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of European Union Law,
Yaroslav Mudrui National Law University

IVAN YAKOVYUK

2nd PhD in Law, Professor, Head of the Department of European Union Law,
Yaroslav Mudrui National Law University

DYADYK VICTORIA

the 4th year student of the International Law Faculty,
Yaroslav Mudrui National Law University

DIPLOMATIC SERVICE OF THE EUROPEAN UNION: ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT

Problem setting. Today the European Union interacts with the whole world and represents the interests and values of the European community far beyond one continent. Carrying out such activities provides for the existence of effective institutions for its implementation, which today are the European External Action Service and the European Union delegations around the world. It significantly differs from the classical manifestations of diplomacy, which determines the rel-

evance of research into the establishment and development of the European Union diplomatic service. Moreover, understanding the process of formation and features of European Union diplomacy is interesting for domestic researchers of European Union law given the pro-European aspirations of Ukraine.

Analysis of recent researches and publications. Certain aspects of this topic have been studied by such domestic scientists as F. Baranovsky, M. Hnatyuk, O. Grinenko, O. Gladenko, M. Entin, O. Opanasyuk-Radlinska, E. Ryaboshan, D. Tkachenko, O. Turchenko, Y. Sergienko, V. Streltsova, G. Utko, O. Fisun, V. Tsivaty, V. Shamraeva, O. Shapovalova, etc.

Target of research is to research the basic preconditions and features of the establishment and development of the European Union diplomatic service and its functioning in today's conditions.

Article's main body. The article is devoted to the study of the main prerequisites and features of the establishment and development of the diplomatic service of the European Union. The authors paid attention to the coverage of the status, competence and procedure for sending the first representations of the Communities abroad, in particular the delegations of the European Commission. The changes made by the Maastricht, Amsterdam and Lisbon treaties on foreign policy are analyzed as well. All the reforms implemented by these treaties were aimed primarily at making the European Union more effective and coordinated in the international arena, and finally resolved the issue of the institutionalization of the body that deals with the European Union diplomatic service. So now it has the status of the European External Action Service and successfully performs its functions in the current conditions.

Conclusions and prospects for the development. The modern European Union diplomatic service is the result of a long process of formalization and institutionalization of a whole set of its foreign policy bodies. The development of the European Union representation system shows that the spread of its representative activities has become global, as well as the dynamic transformation of the content of its goals to interact with the world in order to implement its foreign policy.

However, despite the current and rapid dynamics of development and evolution of this institution, the question remains whether the European External Action Service is the final option for the external design of the European Union diplomatic service, or whether it will be another step in the process of building pan-European diplomacy.

Key words: diplomatic service, delegation, representation, EU diplomacy, legal status.

Окладна М. Г., Яковіюк І. В., Дядик В. О. Дипломатична служба Європейського Союзу: становлення й розвиток. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Okladnaya_Yakovyuk_Dyadyk17.pdf.